

МАКЕДОНСКО СОНЦЕ

M

мега интервју

БОРИС ТРАЈКОВСКИ, Претседател на Репуб

ДА ГРАДИМЕ НАДПАРТИСКИ И НАДЕТНИЧКИ КОНСЕНЗУС

Претседателот на Република Македонија, Борис Трајковски, е нејзин втор лидер, инаугуриран на 15 декември 1999 година.

Изминативе четири години ќе бидат исклучително тешки и за него и за народот и за Р. Македонија, дотогаш нереално именувана како “оаза на мирот”. Ќе биде меѓу првите што ќе го сфати тоа. Уште од времето на косовската бегалска криза, која го потресе светот, а најмногу нашава држава. Од тогаш како заменик-министер за надворешни работи се пројави како политичар кој поседува не само човечност, туку и упорност, трпение, комуникативност, но и одлучност и цврстина.

Ќе се соочи со големи искушенија за време на воениот и постконфликтниот период. Ќе ги одмерува одлуките во непроспиените ноќи, свесен дека неговата одговорност е најголема за иднината на државата. А, требаше да го издржи и “умувањето” на сите (домашни и странски), оние кои можат да се сместат во сентенцата: лесно е да бидеш “генерал” особено по битката. Затоа и потезите што ги влечеше во изминативе четири стресни, сиви, воени и поствоени, но сигурно историски години за Македонија, Европа и светот, не беа суштински анализирани.

Сериозните аналитичари, велат: историјата ќе покаже дека тој сепак е најкорисниот политичар од ова време на македонската историја. Премногу човек, добродушен и продуктивен, и покрај сè што му приредуваа домашните, а во последно време и некои странски медиуми, ќе продолжи да се залага за квалитетниот развој на медиумите и нивната должност не само да информираат, туку и да ги пренесуваат фактите на вистинит, транспарентен, професионален и, пред сè, чесен начин. Уверен дека е тоа мошне важно за развојот на демократијата во државата, како што е важно образованието и воспитанието на секој поединец.

А, нему ќе му го овозможат токму тоа неговите родители уште од 25 јуни 1956 година во Струми-

ца каде што е роден. Во 1980 година ќе дипломира на Правниот факултет во Скопје. Ќе специјализира деловно право и право на работни односи, по што ќе реализира повеќе студиски престои во САД.

Приватноста ќе му ја исполни сопругата Вилма, а подоцна и неговите две деца - ќерката Сара и синот Стефан.

Семејно всадениот, здрав патриотизам, проектиран преку ВМРО-ДПМНЕ, надпартиски ќе го позиционира преку извршувањето на неговата државничка функција. Факт, кој не секогаш ќе биде соодветно прифатен во нашево длабоко партиски поделено општество. Затоа, одлучно ќе реагира на сите појави на реваншизам од политичко-партиска природа. Особено кога е загрошено конституирањето на клучни органи на политичката и судската власт во РМ. (Уставниот суд, Републички судски совет). Во изминатиов период преку посетата на бројни држави во Европа и светот, јасно ги искажа заложбите за поголема соработка и унапредување на односите на РМ со сите држави во светот. Уверен дека процесот на европеизацијата на Македонија и на Балканот е неповратен. Заради што го осуди обидот на СПЦ за создавање паралелен синод во Македонија.

Препознавајќи ги воскреснатите туѓи, пропагандно-освојувачки цели од минатото, што сега преку верата вршат силен политички атак врз МПЦ, македонскиот народ, македонскиот идентитет и врз македонската државност.

Цврсто и непоколебливо стави вето и на новиот Закон за државјанство со кој е нарушено сувереното право на државата да води сметка за националните интереси утврдени во Уставот на РМ. А, претседателот Трајковски, особено се грижи за положбата и правата на припадниците на македонскиот народ што живеат во соседните земји, како и за иселениците од земјава. Како што, впрочем, тоа го прави и за младите, лицата со посебни потреби и сите граѓани во Република Македонија.

■ **Разговорот го водеше:**
Снежана КЛИНЧАРОВА

Господине Претседателе, каква е Вашата генерална оценка за штотуку изминатата 2003 година?

ТРАЈКОВСКИ: Верувам дека сите граѓани на РМ го носат истото чувство за годината што измина, а тоа е дека таа значи навлегување во помирни води и конечно оставање зад нас на негативните работи од

минатите години. Како Претседател на РМ посебно сум задоволен што можам да констатирам дека во минатата година го завршивме процесот на постконфликтно стабилизирање и се зафативме сериозно со реформските обврски и евроатлантските интеграции. Оптимист сум и за годинава и се надевам дека позитивните процеси и тенденции ќе продолжат во истата насока и ќе донесат економски просперитет, општа благосостојба и среќа за сите наши граѓани.

До каде стигнавме со реализирањето на сето она што е предвидено со Рамковниот договор? До каде сме со решавањето на меѓуетничките недоразбирања и нормализирањето на едно пост-конфликтно општество?

ТРАЈКОВСКИ: Рамковниот договор е сигурно најчесто цитираниот документ во нашата понова историја, што доволно зборува дека станува збор за текст со исклучителна историска релевантност. Се ближиме кон крајот на донесувањето на целосната правна регулатива за успешно спроведување на Рамковниот договор, што претставува голем чекор напред кон реформите што ќе нè приближат кон европските стандарди на демократијата. Сепак, она што е посебно важно не е само формалното исполнување на обврските од Договорот, туку пред сè искрената намера и убеденоста на луѓето дека тие решенија се праведни. Неопходно е да се смени менталитетот на поединците, со цел да се надминат предрасудите кои претставуваат најголема закана и за најдобрите идеи што ги носи новото време. Се разбира, нема да биде умно ако при неговата реализација се направи политички превид со додавањето нови содржини, кои ниту со екстензивно правно толкување не можат да бидат составен дел на Договорот, што ќе претставува непријатен преседан. Изминавава година ја потврди успешноста на нашиот модел за решавање на меѓуетничките недоразбирања и уникатниот начин на регенерирање на едно постконфликтно општество. Со право се надеваме дека таквиот пример и во иднина ќе биде поддржуван од релевантните меѓународни фактори како единствен позитивен пример на мултиетничка демократија во регионот, од каде во минатото доаѓаа само лоши вести.

Имплементирањето на Рамковниот договор оди добро, но договореното во Охрид отстапува по разговорите во четири очи меѓу коалиционите партнери (децентрализацијата). Дали го делите мислењето на експертите дека е особено важно како ќе се изврши новата територијална поделба?

ТРАЈКОВСКИ: Пакетот закони за децентрализација е последниот преостанат проект од Рамковниот договор и ангажманот на политичките субјекти во следните два месеца ќе биде концентриран токму на ова прашање. Не само мислењето на експертите, туку и размислувањето на обичните граѓани е дека станува збор за исклучително значаен проект чијашто доследна имплементација директно ќе го одреди степенот на демократија и квалитетот на животот во локалните заедници што навистина не им остава простор на надлежните органи за импровизирање со основните права на граѓаните. Целиот процес треба да се одвива мошне внимателно, при што примарно ќе биде во јавната расправа да биде слушнат гласот на луѓето кои ќе живеат во новите општини, затоа што сето ова го правиме за нивно добро, а не за кревање на нечиј партиски рејтинг пред избори.

Велиме дека 2001 година е далеку зад нас и никогаш да не се повтори. Но, сепак, во државава сè уште повремено се појавуваат криминални групации кои работат на уривање на безбедноста во државава. Ке имаме ли мирна и стабилна 2004 година?

ТРАЈКОВСКИ: Луѓето со криминална агенда и идеологија за создавање големи национални држави во кои сите преостанати се мали, во овој момент не поседуваат атрактивен политички концепт, немаат изградена структура и не се поддржани од граѓаните. Основната задача на политичарите и на надлежните органи е овие групи политички да ги изолираат и да ги неутрализираат. Актуелните и идните закани за демократијата ќе доаѓаат од елементи на организираниот криминал, што може да ги опструира напорите за изградба на просперитетно општество. Државата мора да ги дуплира активностите за елиминирање на тешките форми на криминал коишто достигнаа недозволено високо ниво. Акцијата за собирање на илегалното оружје имаше одредени ефекти, но повеќе од јасно е дека комплексниот проблем со криминалот кој го имаме не може да се реши со кампањски приод во лимитиран временски период.

Пред извесно време заврши присуството на странски воени мисии во Македонија. Новата полициска мисија "Проксима" треба да ги поддржи нашите напори насочени кон суштинска трансформација на внатрешните работи и да помогне во достигнувањето на европските стандарди во владеењето на правото и борбата против организираниот криминал.

Колку Вие како Претседател, покрај сите обврски со Вашата функција, наоѓате време да ги сослушате и проблемите на обичните граѓани? Се мисли, пред сè, на роднините на 12 киднапирани Македонци и нерасветлената судбина, на нивните најблиски?

ТРАЈКОВСКИ: Не само како на Претседател, туку пред сè како на човек мошне ми е непријатно да констатирам дека државата не успеа, во целата 2003 година, на унесреќените семејства на сите киднапирани и исчезнати лица од конфликтот во 2001 година да им понуди барем некаков, наместо никаков одговор на нивното единствено и најважно барање. Државните органи се тие кои го одбираат патот по кој ќе дојдат до вистината и за таа цел можат да се формираат комисии и да се распишуваат награди, но луѓето кои ја бараат вистината повеќе од две години се најмалку заинтересирани за процедурата - тие го чекаат одговорот, а државните органи се единствените кои се платени и одговорни да дојдат до него.

Мојот мандат како Претседател на Република Македонија го започнав со секојдневни средби и разговори со обичните луѓе од сите слоеви на населението и сакам да продолжам со таа практика. Политичките функции се делегирани од граѓаните и политичката одговорност се поднесува пред нив. За жал, кабинетското управување со судбината на луѓето, наместо да биде дел од лошото минато, останува доминантен стил на однесување на повеќето политичари на одговорни функции.

Прашања за кои има различни оценки во јавноста, а со кои Вие сте преокупирани и како врховен командант, се одбраната, реформите во АРМ и зачленувањето во НАТО. Што

е сработено дома и како стоиме со поддршката од нашите странски партнери, особено од САД?

ТРАЈКОВСКИ: Можеби некој ќе помисли дека не сме сосема објективни кога велíme дека на планот на реформите во областа во одбраната се направени навистина значајни достигнувања во изминатата година, меѓутоа таа квалификација не доаѓа само од Претседателот на Р.Македонија, туку од сите релевантни меѓународни институции кои имаа увид во нашите активности. Јас сум цврсто решен во рамките на моите уставни надлежности да продолжам во истиот стил и во 2004 година, а особено во периодот до Истамбулскиот самит каде што очекуваме признание за досега направеното и дефинирање на РМ како најсериозен кандидат за членство во НАТО во следниот круг на проширување.

Во целиот тој контекст особено значаен факт е потпишаната Повелба за партнерство со САД, Албанија и Хрватска за која што ние дадовме иницијатива уште на Прашкиот самит на НАТО во 2002 година и со која де факто добивме силна политичка, но и конкретна експертска поддршка од најсилната држава во Алијансата за натамошниот тек на реформите и целосна интеграција.

Амбициите на Република Македонија, како што често се нагласува се насочени за поскорешно наше влегување во НАТО и во семејството на Европската унија. Какви се нашите реални шанси за влез во ЕУ и кога е вистинскиот момент за аплицирање?

ТРАЈКОВСКИ: Во изминативе месеци водевме интензивна политичка и експертска расправа околу можноста формално да аплицираме за членство во Европската унија. На маса беа ставени две групи на аргументи. Првата, која нашите постигнувања ги споредуваше со прецизните бирократски правила на Унијата, со кои понекогаш имаат проблеми и најстарите земји - членки. И втората, која прашањето го поставуваше и разгледуваше во стратешки рамки.

Сосема е јасно дека поддржувачите на првиот пристап се во право кога велат дека сме сè уште далеку од Брисел, како што беа земјите членки и кандидати во времето кога ги поднесува своите апликации. Меѓутоа, сметам дека е подобро ако во прилог на нашата апликација ги понудиме следните пет аргументи, од поинаков карактер. Прво, апликацијата ќе ја засили внатрешната кохезија во Република Македонија, затоа што во прилог на ЕУ се изјаснуваат огромното мнозинство наши граѓани, независно од етничката припадност. Второ, статусот на кандидат ќе ни овозможи пристап до структурните фондови на Унијата кои имаат потенцијал сериозно да ги поддржат нашите напори за излез од економската рецесија. Трето, влегувањето во процедура, и подоцна во преговори со Унијата, е несомнено јасен сигнал за потенцијалните странски инвеститори дека ние повеќе не сме на мапата на ризичните региони. Четврто, Република Македонија на тој начин станува модел и за преостанатите земји од Западен Балкан и придонесува за неговата европеизација. И последно, но не и најмалку важно, институционалното приближување кон Унијата, без сомнение, ќе ги релаксира односите во целиот регион во пресрет на последните геополитички позиционирања најавени за 2005 година. Во целиот контекст, воопшто не е за потценување фактот дека овие денови во сите земји - членки на ЕУ привршува процесот на ратификација на Спогодбата за стабилизација и асоцијација која први ја потпишавме во регионот и со тој чин и први го реализираме нејзиниот формален аспект. Силна поддршка за процесот на интеграциите е интензивираната регионална соработка кон која конечно во последните две години како држава сме поставени на сосема нов начин,

за разлика од поранешниот статичен и безидеен пристап кој доминираше во надворешната политика со години. Заедничкото обраќање на петтемина претседатели од Западен Балкан до Самитот во Копенхаген, заедничкиот настап на тројцата претседатели во Прага, самитот на петтемина лидери во Охрид, трилатералниот самит посветен на Коридорот 8 и големиот регионален форум "Дијалог меѓу цивилизациите", се само пет во серијата примери од новиот автентичен концепт за соработка, во чии рамки земјите од регионот покажуваат европско однесување. Би сакал да потенцирам дека минатата година во соработката со Република Грција најзначајно беше ратификувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација со ЕУ и лидерството и определеноста што ја покажа Република Грција за интегрирање на регионот на југоисточна Европа во Европската унија. Искрено очекувам дека таа ќе продолжи да биде наш промотор и да дава поддршка за нашето полноправно зачленување во ЕУ. Годишите што поминуваат не ја намалуваат важноста на разговорите со Република Грција околу разликите за името, затоа што станува збор за прашање со исклучителни историски и стратешки референци за нацијата и државата. Очекувам во блиска иднина спорот да биде надминат со единственото праведно и меѓународно-правно издржано решение, а тоа е почитување на сувереното право на една независна држава да се нарекува со името што самите нејзини граѓани го избрале.

Нерешениот статус на Косово ја зголемува неизвесноста и активоста во повеќе политички центри. По серијалот избори (на Косово, Србија и Црна Гора, нашите, особено оние во САД) се очекува напнатоста да кулминира некаде во средината на 2005. Можна ли е поголема дестабилизација на регионот и во Македонија?

ТРАЈКОВСКИ: Мојата политичка позиција во врска со ова прашање многу јасно ја соопштив во неодамнешното годишно обраќање во Собранието на РМ и на редовната средба со нашите амбасадори која се одржа пред извесно време. Во сè уште фрагилниот регионален контекст клучните фактори на меѓународната заедница треба да настапат мошне внимателно и да понудат сеопфатна стратегија за регионот која нема да

реши едно прашање, а да отвори серија други.

Интерес над интересите на политичките субјекти и граѓаните на РМ е да го зачуваме територијалниот интегритет и суверенитет на земјата и нејзините евроатлантски перспективи. За таа цел потребно е итно градење на надпартиски и надетнички консензус заради подготвување одговор на сите можни сценарија и варијанти во врска со косовското прашање и идниот развој на односите меѓу Србија и Црна Гора затоа што тие две прашања ќе го вообличат дефинитивниот изглед на Балканот. Во секој случај граѓаните на РМ не треба да имаат дилеме дали државното раководство ќе ја дочека подготвено таа разврска. Длабоко сум убеден дека ние ќе знаеме да го промовираме нашиот концепт во кој сите аргументи содржат неспорен правен и политички легитимитет.

Државава, за жал на сите, е во лоша економска состојба. Велиме дека немаме бизнис клима, имаме само отпуштања и незадоволство кај работниците. Имаме ли излез и светла точка за економска перспектива и развој на Република Македонија?

ТРАЈКОВСКИ: Имајќи ги предвид моите надлежности, но истовремено и мојата обврска како шеф на државата без претензии да навлегувам во поединости, ќе се осврнам на визијата за економски развој, бидејќи тоа е едно од најзначајните прашања за граѓаните.

Подобрувањето на животниот стандард, зголемување на вработеноста преку отворањето на нови работни места, давањето можност секое семејство да обезбеди приходи за достоин живот, со право се прашања од приоритетен интерес за нашите граѓани. Транзицијата трае предолго, во стопанството состојбата е далеку од позитивна, невработеноста е превисока. Владата мора да преземе

мерки за надминување на тешката економска состојба, да отвори нов инвестиционен циклус, да преземе мерки за зголемување на странските и домашните инвестиции, бидејќи без тоа нема економски просперитет. Создавањето на економски амбиент за развој на приватниот сектор и претприемаштвото е една од најзначајните и приоритетни задачи. Не смееме да дозволиме државните органи да се однесуваат како на инвеститорите да им правиме услуга што вложуваат во нашата економија. Граѓаните на Република Македонија располагаат и со капитал и со претприемачки вештини. Овој потенцијал треба да се искористи. Државната администрација мора да создаде транспарентно и предвидливо стопанското опкружување. Банкарскиот систем мора да биде во функција на развојот. Во услови кога во светот каматите го достигнаа најниското ниво, во Македонија сè уште имаме двоцифрени камати, и мошне сложените банкарски процедури, со што идните инвеститори се обесхрабруваат да позајмуваат средства за развојни проекти. Исто така, не е добро банките речиси целокупните заштеди на нашите граѓани да ги чуваат во странство, туку е неопходно значаен дел од нив да ги пласираат во профитабилни проекти, кои ќе бидат во функција на развојот на Македонија. Не смееме да дозволиме работниците по неколку месеци да не примаат плати, со години да не им се плаќаат придонесите за пензиско и здравствено осигурување. Но, истовремено, не смеам да се дозволи работниците да се искористуваат за узурпирање на правата на сопствениците. Денеска е сè поголема конкуренцијата за привлекување на странски инвеститори. Македонија треба активно да работи на создавање услови за странските инвеститори, да ги убеди да дојдат во Македонија. Меѓутоа, за создавање ваков амбиент неопходна ни е ефикасна администрација и ефикасен судски систем, кој ќе обезбеди заштита на сопственоста. Наместо тоа, имаме бавно судство кое

пресудите непотребно ги оддолжува, како и бирократски лавиринти, што сè заедно создава несигурност, го отежнува инвестирањето и ги одбива идните инвеститори. Затоа во изминатата година имавме толку малку странски, но и домашни инвестиции. А без нив нема развој, нема отворање нови работни места, нема подобар животен стандард.

Господине Претседателе, Република Македонија конечно мора да има јасна визија за идниот развој. Каква е Вашата и со кои конкретни чекори ја поткрепувате?

ТРАЈКОВСКИ: Република Македонија мора да има визија за економскиот развој, бидејќи тоа е едно од најзначајните прашања за граѓаните. За оваа визија треба да постои консензус кај сите политички партии. Светската економија влегува во една нова фаза. Имено, ниту индустриските капацитети, ниту суровините, ниту земјата се доволна основа за економски развој. Затоа, покрај традиционалните гранки, мора да се свртиме кон развојот на новите сектори кои се носители на т.н. економија базирана на знаењето. Информатичката и телекомуникационата технологија, способноста за иновации и нивното ефектуирање на пазарот претставуваат главна моторна сила на развојот. Веднаш мораме да почнеме да работиме на создавањето на информатичко општество, да го зајакнеме овој сегмент на економијата, односно да ги поддржиме информатичките компании, да го приспособиме образованието да создава кадри какви што ѝ се потребни на новата економија. Република Македонија мора да развива извозно ориентирана економија. Со цел да ги поддржам домашните стопански субјекти во нивните напори за освојување нови пазари, во годината што измина и помогнав на градежната оператива на Република Македонија за да добие инвестициони работи во вредност поголема од 140 милиони евра. Истото го правам и со фармацевтската индустрија и наскоро и на ова поле очекувам конкретни резултати. Мојата поддршка ќе продолжи и во иднина. Ќе се залагам да им отворам нови пазари во странство. Со ова се надевам дека ќе им помогнам на овие значајни гранки за македонската економија. Ја повикувам и Владата и сите други државни институции да ми се придружат во овие напори. Во денешниот глобален свет, во кој е најважно знаењето и поседувањето на информациите, просперитетот на секоја држава зависи од квалитетот на образованието. Затоа образовната политика претставува клучно стратешко прашање преку кое се изразува визија за содржината и профилот на државата, нејзината организација и економска структура, но исто така и нејзиното место во светот и светската економија. Во оваа смисла образованието се наметнува како императив на времето во кое живееме. Инвестицијата во образованието е инвестиција во иднината.

Тогаш какво е Вашето видување околу основањето трет државен универзитет во Тетово, предложениот закон предизвика многу полемики во Собранието на релација

опозиција-власт, меѓу студентите и во севкупната македонска јавност?

Догодина ќе се одржат претседателските избори. Веќе се појавија некои априористички тези. Едните велат дека ќе нè зафати српскиот претседателски синдром, а другите велат дека изборите ќе бидат наместени и веќе знаат дека стариот ќе биде и нов Претседател. Ќе се кандидирате на изборите сигурно, нели?

ТРАЈКОВСКИ: Ќе повторам дека изборите што треба да се одржат на самиот крај на наредната година не се во мојата агенда. Јас ги извршувам моите редовни обврски и задачи според уставните ингеренции и според мојата претседателска платформа. Не сакам да толкувам нечи нагаѓања, прогнози или желби, а своите конкретни одлуки секогаш ги соопштувам кога ќе им биде времето. Така ќе биде и во врска со темата што ја покренувате со вашето прашање. Би сакал уште да додадам дека и во изминатата година ми беше чест да ја вршам функцијата Претседател на Република Македонија. Понекогаш патот беше трнлив, другпат бев охрабрен од нашиот успех, но најважно е да останеме на курсот. За тоа треба дисциплина, напорна работа и посветеност, бидејќи таа задача не е лесна. Во текот на минатата година забележав наплив на негативни емоции и енергија кај нашиот народ. Тоа не е добро за нашиот морал како граѓани и за перспективите на државата. Се надевам дека во 2004 година кај секој граѓанин повторно ќе видиме будење на гордоста и целосна морална и духовна преродба на Македонија. За таа ни малку лесна задача да биде остварена треба дисциплина, напорна работа, силна волја и целосна посветеност кон договорените цели. Навистина е можно да ги реализираме нашите желби ако работиме заеднички, во атмосфера на соработка, толеранција и пријателство.